

Arbejdsherrernes Erstatningspligt.

Af Aleksis Petersen.

I.

Spørgsmaalet om Arbejdsherrernes Erstatningspligt ligeoverfor de Arbejdere, der komme til Skade ved Arbejdets Udførelse, synes nu snart at maatte være saa modent, at det kan opføres blandt Spørgsmaalene paa vor Lovgivningsmagts Dagsorden. Baade hvad der er forefaldet i Indlandet, og hele den Bevægelse, der gaar for sig i Verden omkring os, synes at maatte opfordre Lovgivningsmagts Faktorer til at opgive den hidtil iagttagne Passivitet. Men forelægger Regeringen — hvad vi altsaa mene, at den bør og maa gjøre — Spørgsmaalet i en nogenlunde nær Fremtid for Rigsdagen, vil det være nyttigt i Forvejen at indsamle nogle faktiske Oplysninger baade om, hvorledes det er blevet afgjort paa de forskjellige Steder, og om hvad der menes om Sagen, hjemme og ude. Vi ville altsaa i det følgende først tale om vort eget Land, og dernæst gjøre Rede for den ny engelske Lov, for den franske, den schweiziske, den østrigske, den tyske Lovgivning, for Diskussionerne i Tyskland, Schweiz, Frankrig m. fl. Lande*).

*) Den tyske socialpolitiske Forening udsendte i November f. A. et Bind betitlet: »Die Haftpflichtfrage. Gutachten u. Berichte, ver-Nationalekonomisk Tidsskrift. XVII.

Danmark.

I sin i Oktober 1878 afgivne Betænkning udtalte Arbejderkommissionen:

«I fremmede Lovgivninger fra den nyere Tid er det blevet mere og mere almindeligt at træffe Bestemmelser om Arbejdsgiverens Forpligtelse til at yde Erstatning for Beskadigelser, tilføjede Arbejderne ved Arbejdet. Medens det efter rigtige retslige Begreber vistnok stedse maa blive saa, at den rent hændelige Skade ikke kan give noget Krav paa Erstatning mod Arbejdsherren, stiller det sig derimod anderledes, hvor Skaden er sket eller foranlediget ved en Forsømmelse fra Overordnedes Side. Her forekommer det Kommissionen at være retfærdigt, at den Skadelidte for saadan ved hans Foresattes Forsømmelse ham tilføjet Skade maa have Krav paa Skadesløsholdelse saa vidt gjørligt, og det synes rimeligt, om Begrebet Forsømmelse i dette Tilfælde tages i noget anden Betydning end [den], der maaske er den sædvanlige, idet man nemlig mener, at der i Bedriften bør være truffet alle saadanne Forsigtighedsregler til Forebyggelse af Ulykkestilfælde, som efter Teknikens Standpunkt til enhver

öffentliche vom Verein f. Socialpolitik. Leipzig, Verlag von Duncker & Humblot. 1880. (154 S.), Denne fortræffelige Bog indeholder (foruden den af os i forrige Hefte S. 365 fg. omtalte Nekrolog over Ad. Held) Beretninger om den østrigske, engelske, belgiske, hollandske, franske, schweiziske, nordamerikanske og tyske Lovgivning med Hensyn til Driftsherrernes Pligt til at udbetale deres tilskadekomne Arbejdere Erstatning. Prof. Held udarbejdede desuden, som Foreningens Sekretær, en kortere Beretning om forskjellige Anskuelser med Hensyn til det paa-gjældende Spørgsmaal. Denne Bog har, saaledes som det fremgaar af det følgende, været os den vigtigste Kilde, forsaavidt angaar Forholdene i Udlandet.

Tid og Sted ere passende, og at Undladelse heraf bør betragtes som en Forsømmelse, der paadrager Erstatningsansvar. Det turde dernæst ogsaa stemme saavel med almindelige Retsgrundsætninger som særlig med dansk Ret, at Ansvar i saadanne Tilfælde gaar tilbage paa Arbejdsgiveren som den, i hvis Bedrift og ved hvis Repræsentanter Forsømmelsen er sket.» Flere Medlemmer (Kammerherre Jessen, Proff. Falbe Hansen og Scharling, Docent Jul. Petersen, Bogholder Faber) udtalte derhos, at Bevisbyrden for at Ulykkestilfældet ikke skyldes Arbejdsherrens eller hans Repræsentants Forsømmelse, bør paahvile Arbejdsherren, baade fordi «saadan Forsømmelse er den hyppigste Anledning til Ulykkestilfælde» og altsaa har Formodningen for sig, og «fordi det er langt lettere for Arbejdsgiveren at oplyse den sande Grund til Ulykken, medens dette for Arbejderen i de fleste Tilfælde vil være meget vanskeligt.»

Der var derhos i Kommissionen «nogen Stemning for i det mindste i visse særlig farefulde Bedrifter at udvide Arbejdsgiverens Erstatningspligt endnu betydeligt mere. Man har nemlig ment, at visse Erhverv, enkelte Grene af Transportvirksomheden, flere Fabrikationer, enkelte Arbejder ved Bygningsforetagender og i Landbruget, ere saa farefulde for de derved beskjæftigede Arbejdere, at Ulykken, om den end i det enkelte Tilfælde er hændelig, dog i det hele set nødvendigvis maa indtræffe; der er her et lignende Forhold som i Slaget, hvor det er hændeligt, om en Kugle rammer, men dog nødvendigt, at Soldater saares og falde. Ved saadanne Arbejder bør formentlig Tabet ved Ulykkestilfælde for Menneskers Liv og Lemmer ligefrem indtræde som en Del af Produktionsomkostningerne ligesaavel som de Ulykkestilfælde, der

ramme Formuegjenstande. Det synes at være urigtigt, at de Ulykker, der ramme Tingene, skulle bæres af Arbejdsherren, men de, der ramme Menneskene, naar de ligesaavel skyldes Bedriftens Gang som hine, skulle bæres af den enkelte Ulykkelige eller af det Offenlige gennem Fattigvæsenet; dette synes ikke alene uretfærdigt, men tillige inhumant og i social Henseende uheldigt. Virkningen af et saadant udvidet Ansvar vilde ogsaa kun være, at Driftsherren, ligesom han nu assurerer sine Formuegjenstande, saaledes ogsaa maatte assurere sine Arbejdere mod et Ulykkestilfælde, der ramte dem som en Følge af Bedriftens Gang.» Alligevel mente Kommissionen — fordi «Assurancen imod Ulykkestilfælde endnu ikke har naaet en saadan Udvikling, at man har turdet stole paa dens Tjeneste i en saa stor Udstrækning, som vilde være en nødvendig Følge af og Forudsætningen for Bestemmelser» om et saa udvidet Ansvar — foreløbig at maatte se bort fra dette udvidede Ansvar, og foreløbig at maatte nøje sig med følgende Forslag:

«Naar en Arbejder under Udførelsen af et ham paa- lagt Arbejde kommer til Skade eller dræbes, paahviler der Arbejdsherren Erstatningspligt for den derved forvoldte Skade, hvis Ulykken maa tilskrives Mangel paa behørig Forsigtighed fra Arbejdsgiverens eller hans Repræsentants Side, herunder ogsaa forstaaet Undladelsen af i Bedriften at indføre alle saadanne Forsigtighedsregler, som efter Teknikens Standpunkt til enhver Tid og Sted maa anses for passende. — Erstatningsansvaret i Tilfælde af saadan Beskadigelse omfatter saavel Helbredelses-Udgifter som Næringstab, hvorhos den Paagjældende vil kunne dømmes til at betale den Skadelidte en af Retten fastsat Godtgjørelse for de Lidelser, som ere ham paa-

førte, saavel som for den Ulempe, Lyde og Vansir, der maatte flyde af den ham tilføjede Skade. — Indtræder Døden, kan den Erstatningspligtige tilpligtes paa derom sket Begjæring at give den Afdødes Ægtefælle eller Børn Erstatning for Tabet af deres Forsørger, fastsat enten til en bestemt Sum en Gang for alle eller til fortløbende Underholdningsbidrag for et vist Tidsrum. — Forsaavidt den, hvem Ulykkestilfældet rammer, er Medlem af en Sygekasse eller anden Forening, hvoraf Hjælp ydes ham paa Grund af den tilføjede Skade, og Arbejdsherren for sine Arbejdere har ydet Bidrag til denne, da bliver der at tage Hensyn hertil ved Fastsættelse af det Erstatningsbeløb, som paalægges Arbejdsherren. — Det Erstatningsbeløb, som efter de foregaaende Poster tillægges nogen for den kommende Tid, skal, forsaavidt der dertil maatte findes Anledning, og en fast Begrænsning for det ikke strax kan træffes, kunne fastsættes foreløbig for en vis Tid med den Virkning, at det efter denne Tids Forløb af Retten paany bliver at afgjøre, om Erstatningen fremdeles skal vedblive eller ej. Ligeledes skal, selv om saadan Begrænsning ikke strax er fastsat, senere af den Erstatningsforpligtede Paastand kunne fremsættes for Retten om, at Forholdene nu have forandret sig saaledes, at Erstatningen bør bortfalde eller nedsættes. — Erstatningsbeløbet i samtlige fornævnte Tilfælde fastsættes af Retten enten umiddelbart eller ved uvillige Mænds Skjøn. — Fordring paa Erstatning bortfalder, naar den ikke er gjort til Gjenstand for Paatale senest inden 6 Maaneder efter at Ulykkestilfældet er indtraadt, medmindre det bevises, at den Paagjældende har været ude af Stand til at gjøre sit Krav gjældende*).

*) Arb. Komm.s Betænkn. S. 94—96.

Siden dette Forslag fremkom og indtil nu, har der været Tid nok baade til at overveje det og til at indsamle de Oplysninger, der maatte være nødvendige for Udarbejdelsen af et ligefrem Forslag til Lov angaaende Arbejdsherrernes Erstatningspligt. En, som det synes kun mere forbigaaende, Opmærksomhed blev der vist Spørgsmaalet herom, da de beklagelige Ulykkestilfælde ved Voldens Sløjning indtraf sidste Efteraar. Spørgsmaalet blev da behandlet paa nogle offentlige Møder, i Arbejderpressen, og af nærværende Forfatter i et Par Artikler i «Nationaltidendes» Socialøkonomiske Tidende. Men dermed kunne vi ikke slaa os til Ro. Vi maa en Gang beslutte os til at gjøre et Skridt frem ad den socialøkonomiske Reforms Vej. Et saadant Skridt, og det et ret interessant Skridt, er nylig bleven gjort i det Land, der overhovedet paa det socialøkonomiske Lovgivningsomraade er i Besiddelse af saa fremragende Arbejder:

England.

Allerede i nogle Aar var der i det britiske Parlament blevet gjort Forsøg paa at faa en Lov angaaende *the employers' liability*. Først ifjor Eftersommer lykkedes det at faa Loven endelig vedtaget af alle Lovgivningsmagtens Faktorer. Indtil d. 1. Januar 1881 — da den ny Lov traadte i Kraft — maatte alle Spørgsmaal vedrørende Arbejdsherrernes Erstatningspligt afgjøres i Overensstemmelse med den i hvert enkelt af de tre Laude, England, Skotland, Irland, gjældende (uskrevne) *common law*. Foruden hvad der kunde udledes heraf, findes der ganske vist i den britiske Fabriklov af 1878 nogle Forskrifter om Anmeldelse af Ulykkestilfælde i Fabriker, hygiejniske Forholdsregler og Beskyttelsesforholdsregler

m. m.*); men det er dog først den under 7. September 1880 offentliggjorte Lov (— hvis *short title* er *the Employers' Liability Act, 1880* —), der for det britiske Rige ordner Arbejdsherrernes Erstatningspligt.

Denne Lovs Hovedindhold er følgende:

Sect. 1. Naar efter denne Lovs Ikrafttræden en Arbejder kommer til Skade

- (1) paa Grund af en Fejl i Maskineriet eller Arbejdsindretningerne el. lign.; eller
- (2) paa Grund af en Tilsynhavendes Forsømmelse; eller
- (3) paa Grund af en Forsømmelse, der udvises af en Person i Arbejdsherrens Tjeneste, — en Person, hvis Ordre Arbejderen, den Gang da Ulykken indtraf, var forpligtet til at lyde, og han ogsaa efterkom hans Ordre, og forsaavidt hans Tilskadekommen var en Følge af, at han efterkom Ordren; eller
- (4) paa Grund af en Handling eller Undladelse, der var en Følge af Arbejdsherrens eller hans Repræsentants Forskrifter; eller
- (5) paa Grund af en Forsømmelse af en i Arbejdsherrens Tjeneste staaende Person, der paa en Jernbane havde at sørge for eller kontrollere Signaler, Dampmaskiner, Tog,

skal Arbejderen eller, hvis Ulykken medfører hans Død, hans lovlige personlige Repræsentanter have samme Krav imod Arbejdsherren, som om Arbejderen ikke havde været beskjæftiget hos Arbejdsherren.

*) V. v. Bojanowski har (l. c. S. 17 fg.) givet en Fremstilling af, hvad der af den i England gjældende *common law* kunde udledes med Hensyn til Erstatningspligten. Ligeledes har han her refereret de paatænkte Ændringer 3: Lovforslaget (hans Beretning er fra Juni 1880, altsaa ældre end Lovens Vedtagelse) samt de nævnte Fabrikslovs-Bestemmelser.

Sect. 2. En Arbejder skal dog ikke have noget Erstatnings-Krav ifølge denne Lov i følgende Tilfælde:

- (1) i det under 1. Sections 1. Under-Section nævnte Tilfælde, medmindre den dér omtalte Fejl skyldtes Arbejdsherrens eller den Tilsynshavendes Forømmelse;
- (2) i det i 1. Sections 4. Under-Section nævnte Tilfælde, medmindre Ulykken skrev sig fra en Fejl i de dér omtalte Forskrifter; dog med det Forbehold at hvis Forskrifterne ere blevne godkjendte af en Regeringsmyndighed ifølge Lov, skulle de ikke betragtes som mangelfulde;
- (3) i ethvert Tilfælde, hvor Arbejderen kjendte Fejlen, der var Skyld i hans Ulykke, og undlod indenfor en rimelig Tid at give Arbejdsherren eller en overordnet Arbejder Underretning derom, medmindre han vidste, at Arbejdsherren eller den overordnede Arbejder allerede var bekendt med Fejlen.

Sect. 3. Erstatningsbeløbet maa ikke overskride en Sum, der svarer til en Arbejders Fortjeneste i de tre foregaaende Aar i samme Beskæftigelse og samme Egn.

Sect. 4. Erstatningskravet falder bort, hvis der ikke sker Anmeldelse om Ulykken inden 6 Ugers Forløb, og hvis Kravet ikke rejses inden 6 Maaneder eller, i Tilfælde af Død, inden 12 Maaneder efter Dødsfaldet, — dog altid med den Modifikation, at Undladelse af Anmeldelse i Tilfælde af Død ikke skal være nogen Hindring for Kravet, hvis Dommeren er af den Mening, at der var god Undskyldning for Undladelsen af Anmeldelsen.

Sect. 5. Fra Erstatningsbeløbet drages de Pengebøder (penalty), der ifølge en anden Lov maatte være blevne Arbejderen udbetalte paa Grund af Ulykkestilfældet.

Sect. 6 indeholder processuel-tekniske Detailler.

Sect. 7 omhandler Formen for Anmeldelser af Ulykkestilfælde.

Sect. 8 indeholder Definitioner af Udtryk i nærværende Lov.

Sect. 9 bestemmer Lovens Ikrafttræden til d. 1. Januar 1881.

Sect. 10 begrænser Lovens Varighed til d. 31. December 1887, og ikke længere, medmindre Parlamentet skulde tage anden Beslutning.

Dette er den engelske Lovs Hovedbestemmelser. Den originale Text aftrykke vi længere henne, som Meddelelse med mindre Skrift.

Frankrig.

I Frankrig — eller rettere i de Lande, hvor fransk Ret gjælder*), — maa Bestemmelserne om Arbejdsherrernes Erstatningspligt opsøges i den almindelige Civilret. Den franske Lovgivning har ikke nogen Speciallov herom; Bestemmelserne findes i *Code civil*, og her navnlig i Artiklerne 1382—84, der udsige følgende:

*Art. 1382: Enhver af et Menneske udført Gjerning, der foraarsager en anden Person Skade, forpligter den, der er Skyld i den, til at erstatte den.

Art. 1383: Enhver er ansvarlig for den Skade, han

*) Om den franske Rets Grundsætninger med Hensyn til Arbejdsherrernes Erstatningspligt, — en Afhandling af Senatspræsident Petersen (Colmar) l. c. p. 53—67. Forf. indskrænker sig forøvrigt ikke til at give en slet og ret Fremstilling af den franske Ret; men — af Hensyn til den fremragende Rolle, denne har spillet i Tyskland under Diskussionerne om »die Haftpflichtfrage» — anstiller han en Sammenligning mellem fransk og tysk Ret m. v.

har foraarsaget, ikke blot ved sin Gjerning, men ogsaa ved sin Skjødesløshed eller ved sin Uforsigtighed.

Art. 1384: Man er ansvarlig ikke blot for den Skade, som man har foraarsaget ved sin egen Gjerning, men ogsaa for den, der er foraarsaget af Personer, som man skal indestaa for, eller af Ting, som man har i sin Vare-tægt. — Faderen, og efter Mandens Død Moderen, ere ansvarlige for den Skade, der foraarsages af deres mindre-aarige Børn, som bo hos dem; — Husbonde og Arbejds-(maitres et commettans)* for den Skade, der foraarsages af deres Tjenestetyende og Arbejdere (préposés)* i de Forretninger, hvormed de beskæftige dem; — Lærere og Haandværkere for den Skade, der foraarsages af deres Elever og Lærlinge i den Tid, da de staa under deres Tilsyn. — Det ovennævnte Ansvar indtræder, medmindre Faderen og Moderen, Lærerne og Haandværkerne bevise, at de ikke have kunnet forhindre den Gjerning, der giver Anledning til, at Spørgsmaalet om dette Ansvar kommer frem.»

De to første af disse Artikler indeholde ikke noget særligt paafaldende. Anderledes med Art. 1384. Reglen er, at enhver kun kan gøres ansvarlig for sine egne Handlinger eller for sin egen Skyld, og denne Regel synes Art. 1384 at modsige, da ifølge den Ansvarligheden for Beskadigelser, der ere foraarsagede af Personer, som staa i et vist Afhængighedsforhold til den Indklagede, opstilles som Regel, og da den kun undtagelsesvis tillader Bevis for, at den Indklagede ikke kunde forhindre Gjerningen. Ja for saa vidt det drejer sig om Fabrikanters, Næringsdrivendes m. fl.s Ansvarlighed, er Stillingen endog særlig

*) Se Noten S. 79.

ugunstig, da de («maitres» og «commettans»), naar det bestrides, ikke kunne faa Lov til at føre saadant Bevis. Theoretisk gik ogsaa den franske Lovgivning, da den opstillede Art. 1384, ud fra den Grundsætning, at egen Skyld maa forefindes hos den Person, der gjøres ansvarlig for det mindreaarige Barns, Lærlingens etc. Handlinger. Denne Artikels Forskrift har — hvilket fremgaar af Bestemmelsen i Artiklens Slutning og af dens Tilblivelseshistorie, og hvilket enstemmigt antages af Forfattere og Domstole — kun sin Grund i den af Lovgiveren opstillede Formodning, at i de omspurgte Tilfælde foreligger som Regel en Skyld hos den for ansvarlig erklærede Person. Denne Skyld kan bestaa deri, at Forpligtelsen til at vejlede de afhængige Personer eller til paa en ordenlig Maade at føre Tilsyn med dem, ikke iagttages. Men den kan ogsaa findes deri, at der ved Ansættelsen af Funktionærer, Tyende, Arbejdere osv. ikke udvistes tilbørlig Omhu.» Men praktisk bestaar der en betydelig Modsætning mellem den franske Ret og Lovgivningen i flere andre Lande; thi medens som Regel den Indklagedes Skyld maa bevises af Klageren, har ifølge Art. 1384 Klageren Lovens Formodning for sig: «Den Indklagede maa bevise, at ingen Skyld rammer ham, og for saa vidt angaar den Ansvarlighed, der hviler paa «les maitres» og «les commettans», bestaar der en saakaldt *præsumtio juris et de jure*, der overhovedet ikke kan afkræftes ved Modbevis. Faktisk maa de Personer, der rammes af Art. 1384, utvivlsomt hæfte i mange Tilfælde, hvor nogen Skyld hos dem ikke kan bevises og i Virkeligheden heller ikke findes.» «Spørger man nu, hvorledes man kom til at opstille en Sætning af saa betydelig Rækkevidde, som den Art. 1384 indeholder, saa er dertil

at bemærke, at der kun findes faa Holdepunkter for, at Lovgiveren skulde være gaaet ud fra socialpolitiske eller nationaløkonomiske Synspunkter. Tværtimod udvise den lovgivende Forsamlings Forhandlinger, der gik forud for Artiklens Vedtagelse, at hovedsagelig juridiske og praktiske Betragtninger vare de afgjørende. Ja det fremgaar af dem, at man slet ikke troede at opstille en ny Grundsætning i Artikel 1384; men man gik ud fra den Forudsætning, at dens Forskrifter havde Krav paa almindelig Gyldighed, og at den Opfattelse, der laa til Grund for samme, almindelig anerkjendtes som rigtig. Den theoretiske Betragtning var ganske vist ikke den ene afgjørende Faktor for Udtalelsen af Grundsætningen i den nævnte Artikel. Tværtimod spillede praktiske Hensyn her en stor Rolle. Det blev nemlig fremhævet, at det er nødvendigt ogsaa faktisk at sikre de Skadelidte Muligheden for, at de kunne faa den Erstatning, der tilkommer dem, og at den eneste Garanti for, at Erstatningen virkelig kan realiseres, meget hyppig ligger i at gjøre Fædrene, Lærerne, Arbejdsherrerne etc. ansvarlige for den Skade, der afstedkommes af de af dem afhængige Personer.»

Art. 1382 og 1383 komme, forsaavidt angaar Arbejdsherrernes Erstatningspligt, navnlig til Anvendelse, naar nogen kommer til Skade paa Grund af Mangler ved Indretningen eller Driften af en Industriforretning (herunder indbefattet Jernbaner, Bjergværk m. m.). Naar en saadan Ulykke indtræder, og naar den foraarsages ved Driftsherrens Skyld, er han ansvarlig. Om den Tilskadekomne var Arbejder ved Forretningen, eller om han slet intet havde at gjøre med den, gjør ingen Forskjel. Senatspræsident Petersen oplyser, at de franske Domstole gaa

temmelig strengt til Værks imod Driftsherren, baade med Hensyn til Spørgsmaalet om Skyld og med Hensyn til Erstatningens Højde; de hindres heller ikke i nogen af disse Retninger ved bindende Forskrifter. «Dog er det, for at Art. 1382 og 1383 kunne komme til Anvendelse, nødvendigt at bevise Driftsherrens Skyld. En retlig Formodning for, at Ulykken skyldes Driftsherren eller hans Folk, eksisterer lige saa lidt med Hensyn til Jernbanerne som med Hensyn til Bjergværker, Fabriker osv. Der eksisterer overhovedet retlig ingen Forskjel mellem de særligt farlige Forretninger — der falde ind under den tyske Lov om Driftsherrernes Ansvar — og de Industriegrene, hvilke der ikke tillægges nogen saadan farlig Karakter. Den Omstændighed, at en bestemt Forretning eller en ved sammes Drift anvendt Maskine osv. er særlig farlig, begrundet for Driftsherren Forpligtelsen til at træffe de nødvendige Indretninger for saa vidt muligt at formindske Faren. Gjør han det ikke, saa er han ansvarlig for den derved opstaaede Skade. Saaledes gjøres for Exempel Jernbaneselskaberne ansvarlige for Følgerne af de Ulykkestilfælde, der skyldes Jernbanehjulenes mangelfulde Beskaffenhed eller Banegaardenes slette Indretning. Men efterkommer Driftsherren denne Forpligtelse, saa kan han ikke gjøres ansvarlig for et bestemt Ulykkestilfælde, heller ikke i det Tilfælde, at det bevises, at den Tilskadekomne ikke selv har forskyldt det. Denne, ikke Driftsherren, maa bære den Skade, der skyldes et Tilfælde eller Forretningens almindelige Farlighed.»

«Med Hensyn til Art. 1384, saa sætter den den Skyld, som en «préposé» har paa sig, lig med Ejerens eller Driftsherrens Skyld, for saa vidt «le préposé» handlede under Udøvelsen af de Forretninger, som han er ansat

til.» Er denne Forudsætning tilstede, svarer «le commettant» for al Skade, og det i første Linje, ikke blot subsidiært. Men det forudsættes altid, at «le proposé»s Skyld og Aarsagssammenhængen mellem hans Handling (eller Undladelse af at handle) og den indtraadte Ulykke bevises. Navnlig kan der ikke rejses noget Erstatningskrav paa Grundlag af Art. 1384, naar Ulykken har sin Grund i den Skadelidtes egen Skyld eller i et Tilfælde. En Formodning for, at Skylden hviler paa Arbejderen eller paa Driftsherren, bestaar ikke. Kun for saa vidt er den Skadelidte befriet fra Bevisbyrden, som han, naar der er bevist Skyld hos «le proposé» og naar han kan forlange Erstatning af ham, ikke mere behøver at bevise, at der hviler nogen Skyld paa «le commettant». Med Hensyn til dennes Skyld har den Skadelidte den retlige Formodning paa sin Side, og et Modbevis fra «le commettant» kan ikke afkræfte denne Retsformodning.»

Ved Ordet «préposé» forstaas ikke blot tilsynhavende Arbejdere, men ogsaa almindelige Arbejdere og Daglejere. Det kommer kun an paa, at «le commettant» har overdraget «le préposé» et bestemt Arbejde, og at den sidstnævnte staar i et Afhængighedsforhold til den førstnævnte, saa at han ved Arbejdets Udførelse maa rette sig efter hans eller hans Repræsentanters Ordre. Selvstændige Næringsdrivende, der ifølge Kontrakt udføre et Arbejde for andre, men dog med Hensyn til Udførelsen ere uafhængige af dem, gaa altsaa ikke ind under Udtrykket «préposé». For saadanne Personers Virksomhed er den, der har bestilt Arbejdet, ligesaa lidt ansvarlig som Bortforpagteren for Forpagteren. Men at Staten er ansvarlig for sine Embedsmænds Handlinger, for saa vidt Embeds-

mændene kunne betragtes som «*préposés*», antages baade af Forfattere og af Domstole^{*)}).

Med de Erfaringer, man i Frankrig har gjort med de i Art. 1384 givne Bestemmelser, har man, efter Senatspræsident Petersens Udsagn, i det hele været tilfreds, og der har ikke vist sig nogen som helst Tilbøjelighed til at indskrænke eller mildne dem.

Italien.

Den italienske «*Codice civile*» har i sin Art. 1153 uden Forandring optaget de Bestemmelser, der indeholdes i den franske Art. 1384^{**}).

Belgien.

I Belgien gjælder den franske «*Code civil*» Art. 1382—84, altsaa heller ikke her nogen Speciallov^{***}).

*) I «*Dict. de l'Académie*» siges, at «*préposer*» betyder: «*établir quelqu'un avec autorité, avec pouvoir de faire quelque chose, d'en prendre soin*». Og om «*commettre*» siges det, at det bruges i samme Betydning som «*préposer*» og «*employer*». — Enkelte Forfattere bruge ligefrem Ordet «*ouvriers*» i Stedet for «*préposés*». — Larombière siger, at Ordet «*préposés*» omfatter alle de Personer, der uden at være «*domestiques*» anvendes med eller uden Løn «*à des soins et travaux intérieurs comme agents, commis, clercs, surveillants, contre-maitres, journaliers, ouvriers, bateliers et autres subordonnés*». Han bemærker desuden, at deres Stilling væsenlig karakteriseres «*par leur dépendance, leur subordination, leur soumission et leur obéissance nécessaire à la direction, à la surveillance et aux ordres du maître ou commettant*». Forøvrigt ere Forfatterne enige om, at «*domestiques*» i og for sig falde ind under det videre Begreb «*préposés*», og kun ere at betragte som en særlig Art heraf.

**) Senatspræs. Petersen l. c. p. 64.

***) Om Belgien, — en Afhandling af Professor van der Rest (Bruxelles) l. c. p. 29—48. Foruden at omtale Bestemmelserne om Arbejdsherrernes Erstatningspligt meddeler Forfatteren de belgiske administrative Forholdsregler, der ere blevne truffet for at beskytte Arbejderne i de farlige Industrigrene, samt de Straffe-

Holland.

Ligesaa lidt nogen Speciallov i Holland. Men den almindelige hollandske Civillovbog har i sine Art. 1401—1403 de samme Bestemmelser som den franske «Code civil» i de tre oftnævnte Artikler*).

Østrig.

I Østrig kun Specialbestemmelser med Hensyn til Jernbanerne; ellers ere den borgerlige Lovbogs almindelige Bestemmelser (§§ 1295 fg.) afgjørende. Herefter hæfter Driftsherren i Reglen blot for sin egen Skyld, ikke for sine Arbejders eller Medhjælperes, — det skulde da være, at han ved Valget af dem eller derved at han vedbliver at beholde dem, forser sig: den saakaldte *culpa in eligendo*. Altsaa: naar en Person kommer til Skade ved en Industriforretnings Drift, er Driftsherren kun ansvarlig, naar han direkte eller indirekte har forset sig, — indirekte, ved Ansættelsen af Personer, der ikke egne sig for den Bestilling, Driftsherren har overdraget dem. Skadeserstatningen omfatter: Helbredelsesudgifter, Erstatning for Lidelser, Lyde og Vansir, nærværende og fremtidigt Næringstab, og — i Tilfælde af Død — Erstatning til dem, som den Afdøde var forpligtet til at underholde, Enke, Børn osv. Erstatningen udbetales enten fortløbende

bestemmelser, ved hvilke Iagttagelsen af disse Forholdsregler søges garanteret; han reproducerer den belgiske Straffelovs Bestemmelser, der ere anvendelige imod Driftsherrerne, hvis deres Arbejdere komme til Skade eller hvis Forsigtighedsforholdsreglerne forsømmes; endelig meddeler han Lovbestemmelser angaaende nogle «caisses de prévoyance» og lign. Institutioner, hvis Formaal det er at hjælpe de Arbejdere, der komme til Skade eller paadrage sig Sygdomme ved deres Arbejde.

*) Om Holland, — Dr. A. Kerdijk (Delft) l. c. p. 49—52.

eller ved en Sum en Gang for alle (§§ 1325—27). Denne Erstatningspligt er (bortset fra Jernbaner) ens for alle Industriforretninger (ogsaa Landbruget) uden Forskjel, og det gjør heller ingen Forskjel, om den Skadelidte var en Arbejder i Forretningen, eller om han slet intet havde at gjøre med den.

«Det ligger lige for, at den saaledes ordnede Erstatningspligt ikke stemmer med det moderne økonomiske Livs Fordringer eller med Billighed og Humanitet, forsaavidt Talen er om saadanne Forretninger, der ere forbundne med overordenlig Fare for de Arbejdere og Medhjælpere, der ere beskjæftigede ved dem. Til saadanne Forretninger regne vi bl. fl. de fleste Fabriker og overhovedet enhver Industribedrift, der anvender Dampkraft. Vi tro, at et strengere Ansvar her stemmer med Retfærdighedens Fordringer»

Hvad Bevisbyrden angaar, retter den sig (bortset fra Jernbanerne) efter Civilrettens og Civilprocessens almindelige Regler. «Ved Delictsobligationer (og om saadanne drejer det sig her) maa den, der af en Tredjemand, særlig en Driftsherre, forlanger Erstatning for en urettelig foraarsaget Skade, bevise sammes Skyld; i Tvivlstillfælde er Formodningen for, at Skaden opstod uden nogen andens Skyld (§ 1296). Men det ligger lige for, at Beviset for Driftsherrens Skyld netop ved saadanne store Ulykker, der ofte forefalde i Fabriker, Bjergværker etc., er yderst vanskeligt.» «Ved Fastholdelsen af den strenge Bevistheori ogsaa i Sager om Skadeserstatning bliver den Skadelidtes materielle Ret til Erstatning i høj Grad beskaaren, og den Retsbeskyttelse, som Loven theoretisk yder, bliver i Praxis for en stor Del illusorisk.»

Angaaende Jernbanernes Ansvarlighed findes der i Østrig en Speciallov af 5. Marts 1869. Denne bestemmer (§§ 1, 2), at Jernbanebestyrelsen er erstatningspligtig for al Skade, der følger af, at et Menneske ved en Baneulykke dræbes eller saares, og det uden Hensyn til, om den Skadelidte var en Rejsende, en Banefunktionær eller nogen anden. Bestyrelsen kan kun befri sig for Erstatningspligten, for saa vidt den beviser, at Ulykken skyldtes en uafvendelig Begivenhed, *vis major*, eller den Tilskadekomnes egen Fejl. Den Tilskadekomne slipper altsaa her i ethvert Tilfælde for Bevisbyrden, og Banebestyrelsen kan ikke befri sig for Erstatningspligten blot ved at bevise, at Ulykken skyldtes et «Tilfælde», men kun ved at bevise en *vis major*. — Dernæst udtaler den citerede Lov (§ 1) denne Grundsætning: Banebestyrelsen er ikke blot ansvarlig for Følgerne af de Fejl, den selv gjør sig skyldig i, men i samme Grad for de Fejl, det ansatte Personale gjør sig skyldig i, for Funktionærernes og Arbejdernes positive Handlinger, deres Undladen af at handle, Skjødesløshed etc., for alle de Fejl, der medføre Jernbaneulykker. — Fra det nævnte Ansvar kunne Banebestyrelserne under ingen Omstændigheder unddrage sig. Overenskomster, hvorved Ansvaret søges fjernet, Banereglements herom, Jernbanepersonalets eller andres Afkald paa de Rettigheder, den citerede Lov sikrer dem, ere retligt uden Virkning (§ 3).

Bortset fra Bestemmelserne i Loven af 5. Marts 1869, med hvilke man for Størstedelen er ganske tilfreds, findes der i Østrig megen Misfornøjelse med de almindelige Bestemmelser om Arbejdsherrernes Erstatningspligt; men de Forsøg, der siden 1874 gjentagne Gange ere

blevne gjorte for at faa denne Del af Lovgivningen re-
formeret, have hidtil været forgjæves*).

* Om østrigsk Ret, -- Afhandl. af Prof. Dr. Rande og Docent Dr.
Braf (Prag) l. c. p. 1—15.

(Fortsættes.)